

Oslo, 21.12.2011

Kunnskapsdepartementet

Høring – Forslag til endringer i opplæringsloven, forskrifter til opplæringsloven og i fag- og timefordelingen – Organisering av skoleåret på Vg3.

Vi viser til departementets brev 02.11 11 Høring – forslag til endringer i opplæringsloven og i fag- og timefordelingen. Norsk Lektorlag har følgende kommentarer til departementets vurderinger i avsnitt 4 i høringsnotatet:

Deling av opplæringsåret

Norsk Lektorlag er enig i at dagens ordning med ordinær opplæring etter avsluttet eksamensperiode er mindre motiverende nettopp fordi milepæler som standpunktkarakterer og avsluttende eksamen etter tre år allerede er passert. Særlig på tredje trinn i videregående opplæring, studieforbereende utdanningsprogram virker det lite relevant å drive opplæring etter at alle standpunktkarakterene er satt, og alle de avsluttende eksamener er gjennomført. Det er derfor positivt at departementet nå foreslår å organisere elevenes skoleår slik at mesteparten av opplæringen legges før eksamen. Norsk Lektorlag støtter prinsippet om at undervisningen skal foregå før sluttvurdering i faget, ikke etter. Norsk Lektorlag er også enig i at perioden(e) for sluttvurdering og eksamen kan skilles ad fra hovedperioden(e) med opplæring i fagene for elevene på Vg3 i SSP, og at dette kan ha både pedagogiske og praktiske fordeler. Norsk Lektorlag mener imidlertid at det må være mulig å skille mellom fag som har skriftlig eksamen og fag som har muntlig eksamen, og at avslutning av opplæring og fastsetting av standpunktkarakterer ikke nødvendigvis må gjøres samtidig for alle fag og alle elever. Ulike skiller vil gjøre det lettere å utnytte hele skoleåret, og det vil spre arbeidsbelastningen for både elever og lærere. Av departementets beskrivelse av modell 2 i høringsnotatet kan det leses at standpunktkarakterer i alle fag må settes *før* eksamen. En slik praksis gir skolene få muligheter til en god og lokalt tilpasset planlegging av arbeidet. Norsk Lektorlag ber derfor departementet klargjøre hva som menes i forskriftens § 3-18.

Dersom skolene i større grad kan få mulighet til å spre arbeidet med standpunktvurdering og eksamen i de forskjellige fagene og i de forskjellige årstrinn og program, vil belastningen både for skolen som organisasjon og for lærerne kunne bli mindre. Det siste er absolutt nødvendig. Arbeidsbelastningen for undervisningspersonalet i SSP er for stor, det viser blant annet Språkrådets undersøkelse (Synovate, 2011) om norsklærernes arbeidsmengde i videregående skole.

For hvilke elever vil opplæringen deles?

Norsk Lektorlag er enig med departementet i at problemene med å oppfylle minstetimetallet i fagene er størst på Vg3, og at det også er relativt enkelt å få til en egen organisering kun på dette trinnet. Det er et vesentlig poeng at Vg3- elevene avslutter sin skolegang, og derfor føler seg ferdig med skolen når siste eksamen er avlagt. Norsk Lektorlag støtter også departementets vurdering av mulige løsninger for de (relativt få) elevene som følger fag/kurs på tvers av Vg2/Vg3-delingen.

For treårige yrkesfaglige utdanningsprogram, som studieforberevende naturbruk og medier- og kommunikasjon, og for Vg3 påbygging til generell studiekompetanse bør ordningen tilpasses slik at de fellesfagene som har sammenfallende eksamensdager med Vg3SSP, følger samme organiseringsmåte. Påbygningen til studiespesialiserende inneholder færre fag, totalt 701 årstimer og har færre eksamensfag enn Vg3 SSP, noe som gir mer slingsringsmonn og muligheter for å finne praktiske løsninger.

Tidsmessig plassering av eksamensperiode i skoleåret

Norsk Lektorlag er enig med departementet i at uansett valg av modell, skal det totale minstetimetallet per år ikke endres, samtidig som elevenes ferier og fridager forblir som i dag og med skolestart i midten av august. Det er ikke hensiktsmessig med en ordning der elevene i Vg3 får færre fridager eller ferier enn elevene i Vg1 og Vg2.

Komprimering av timetall og komprimering av arbeidsbelastning.

Begge de to modellene som departementet beskriver, forutsetter en viss komprimering av undervisningstimetallet tidligere i skoleåret. Norsk Lektorlag mener at en viss komprimering kan ha flere fordeler enn ulemper, og at dette dermed kan forsvares. Dette begrunner vi med at dagens ordning på mange skoler i praksis innebærer at arbeidet med fagene i Vg3 SSP må komprimeres til de først 30 ukene i året fordi undervisningen i de siste 8 ukene forstyrres av russefeiring, av aktiviteter som fører til avbrudd og av at planlagt undervisning "faller bort". Når skoler ikke lykkes med å sikre effektiv undervisning de siste 8 ukene i skoleåret, fører det til at både lærere og elever i praksis må legge opp til at læreplanmålene må være gjennomgått i løpet av de 30 første ukene, uansett. Å flytte noen undervisningstimer fra de siste ukene og spre dem på uker tidligere i året, gir et komprimert timetall, men ikke nødvendigvis tilsvarende komprimering av arbeidsbelastning.

Den sterkeste komprimering av arbeidsbelastningen på lærerne er knyttet til fastsetting av standpunkt karakterer. Siden sluttvurderingen nødvendigvis må gjøres ved slutten av opplæringen, fører den til en meget konsentrert arbeidsbelastning på lærerne. Dette skjer særlig hvis fastsetting av karakterer skal skje for alle elever, Vg1, Vg2 og Vg3 og i alle fag samtidig. En spredning, med ulike tidspunkt for ulike trinn og for ulike fag basert på ulike eksamenstidspunkt, kan derfor være gunstig.

En skjevdeling av undervisningstimetallet forutsetter at skoleeier ikke misbruker endringen til å drive økonomisk innsparing.

For noen lærere vil likevel komprimeringen av undervisningstida måtte føre til sterkere skjevbelastning av arbeidet. Dette kan særlig ramme lærere som kun underviser klasser i Vg3 og får alle sine undervisningstimer komprimert. En ny organisering av årsverket krever derfor at arbeidsgivere faktisk vurderer arbeidsbelastningen for den enkelte lærer når skoleåret planlegges og oppgaver fordeles. Erfaringer fra skoler som i dag driver utstrakt periodisering av undervisningen, tyder på at lærerne er gode til å mestre arbeidstopper hvis de får ryddige arbeidstidsordninger og vet de er sikret roligere perioder innimellom. I modell 1 foreslår departementet at 2/38 av undervisningstimetallet i faget skal kunne omdisponeres til den felles "pott" på 44 timer til bruk under eksamen. Dette vil i praksis føre til at elevenes timetall i ganske mange fag vil bli redusert. For lærerne vil en reduksjon av det undervisningstimetallet de får sammen med elevene, også medføre en reduksjon i arbeidstidsressurs til for-og etterarbeid i faget. En norsklærer i Vg3 vil få redusert undervisningstimetallet med elevene fra 168 til 159.

Erfaring viser at svært mange skoleeiere praktiserer skolens arbeidstidsavtale slik at redusert undervisningstimetall automatisk også reduserer arbeidstidsressursen for å undervise i faget. For en norsklærer i Vg3 kan reduksjonen bli fra $(168/466,5 \times 1687,5 =) 607$ timer til $159/466,5 \times 1687,5 =) 575$. Dette vil i tilfelle bety at norsklærers arbeidstidsressurs reduseres med 32 timer. Lærer i religion og etikk får redusert undervisningstimetallet fra 84 til 79,5 timer. Dette kan bety en redusert arbeidstidsressurs fra 249 timer til 236, totalt 15 færre arbeidstimer til disposisjon. På svært mange skoler er undervisningspersonalet allerede svært presset på tid. Norsk Lektorlag vil derfor advare departementet mot å foreta endringer som i praksis fører til innsparinger på lærerressursene.

Periodisering, mer varierte skoleuker og færre ”hull” i elevenes timeplaner.

Stadig færre skoler organiserer i dag undervisningen med et likt gjennomsnittlig undervisningstimetall fordelt over 38 uker, og flere skoler har gode erfaringer med ulike former for periodisering og fordeling av undervisningstid i større enheter. Departementets forslag tilsier at elevenes skoleår komprimeres til 36 uker, hvorav 2 uker beregnes til eksamen. Norsk Lektorlag mener at en slik organisering kan være fordelaktig for elevene i SSP Vg3. På videregående skoler planlegges undervisningen vanligvis mellom klokka 0800 og 1500, pluss/minus, noe som gir eleven 7 klokketimers skoledag og 35 klokketimers uker. På årsbasis dekker dermed skoledagene 38×35 timer eller 1330 klokketimer per år. Siden minstetimetallet i fagene til sammen er 841 klokketimer, blir det mye ”luft” i elevenes timeplaner. Det er få fordeler ved at mange elever må tilbringe svært mye tid på skolen uten at de tilbys undervisning – og ofte også uten at de har gode og rolige arbeidsplasser for selvstudium. Dette rammer særlig elever som er avhengig av skoleskyss. En viss konsentrasjon av timetallet kan føre til en bedre organisert skoleuke, med færre ”hull” i programmet og mindre bortkastet tid for elevene. Det er ingen grunn til å tro at elever i Vg3, som når myndighetsalder på dette trinnet, ikke vil ”tåle” undervisning som varer inntil 6 klokketimer på enkelte dager, og inntil 25 timers undervisning i enkelte uker. En moderat komprimering der 841 timer fordeles på 36 uker, vil gi 23,5 timer per uke, mens en sterkere komprimering der 841 timer fordeles på 34 uker, vil gi snaut 25 timer per uke. Da vil elevene i SSP få skoledager med et tetteres program, slik som i program for musikk, dans drama, idrettsfag og formgivingsfag som skal ha et samlet årstimetall på 982 timer. Disse elevene har altså i dag gjennomsnittlig 25,8 timer undervisning per uke. En komprimering i fellesfagene for disse elevene vil by på utfordringer uansett modell. Løsningen må bli ulike former for periodisering.

Det er også mulig å endre dagens ordning med lik fordeling av undervisningstimetall i SSP Vg1, Vg2 og Vg3. Timene i norskfaget fordeles i dag med $113 + 112 + 168$. Et alternativ kunne være å flytte 28 norsktimer fra Vg3 til Vg2 slik at fagets timer blir $113 + 140 + 140$, tilsvarende gammel ordning. Timetallet i Vg2 blir 868, mens timetallet i Vg3 blir 813.

Modell 1: Skriftlig eksamen gjennomføres etter ca. 23. mai

Modell 1 er basert på at elevene skal ha fullført all ordinær opplæring før eksamensperioden starter, og at eksamen må starte senest 25.mai. Dette er en ryddig ordning og en viss bedring i forhold til dagens system. Men i tillegg til faren for innsparinger knyttet til at $2/38$ av undervisningstimetallet omdisponeres til eksamen, har denne modellen 2 svakheter:

a) Modell 1 bidrar ikke til å dempe de skadelige og demotiverende følgene av russefeiringen. Modellen fører til at perioden for fastsetting av standpunktkarakterer vil falle mellom 10. og 24. mai. Skolene vil med denne modellen trenge sterk støtte fra skoleeier for å kunne gjennomføre større muntlige og skriftlige prøver og kreve at elevene ferdigstiller større arbeider i dagene rundt 17.mai. Mange elever oppfatter at de har hevd på at skolene tar hensyn til russens program, og det er i praksis vanskelig å bruke dagens regelverk til å endre slike oppfatninger.

b) Modell 1 kan forverre problemene med å rekruttere sensorer. Når eksamensstart flyttes fra 19.mai til 25.mai, blir det svært kort tid til skriftlig sensur, snaut 4 uker i perioden 26.mai – 20.juni. For fag med besvarelser fra siste eksamensdag, vil sensuren måtte gjennomføres på mindre enn tre uker. De fleste sensorene underviser ikke bare i Vg3, men også i Vg1 og Vg2 som skal ha vanlig undervisning, samtidig som sluttvurdering skal gjennomføres og standpunkt karakter fastsettes. I tillegg skal lærerne forberede lokalt gitt muntlig eksamen, først for elever i Vg3 og så for elever i Vg1 og Vg2 nær opp til 20.juni. Dette betyr at arbeidet som sensor ved sentralt gitt skriftlig eksamen, i perioden 26.mai – 20.juni helt må utføres på kveldstid og i helgene. Dette er allerede i dag et problem, som med den foreslåtte endringen vil forsterkes ytterligere. En vanlig bunke eksamensbesvarelser i faget norsk krever ca.100 arbeidstimer, som for sensorene kommer i tillegg til normal arbeidstid i en ellers hektisk periode i skolen.

Modell 2: Skriftlig eksamen gjennomføres før 17. mai

Modell 2 er basert på at skriftlig eksamen gjennomføres før 17. mai, mens muntlig eksamen gjennomføres på samme tid som i dag. Norsk Lektorlag er enig med departementet i at det i prinsippet vil det være ordinær opplæring mellom skriftlig og muntlig eksamen. Men modellen vil gjøre det mulig for skolene å komprimere undervisningstimetallet for elevene, på samme måte som i modell 1, og lokalt legge inn en undervisningsfri periode fra ca. 1.mai til 17.mai. Det vil medføre at skolen ikke lenger er en arena der russ kan eksponere sin feiring. Elever som vil, kan bruke dagene til å lese og forberede seg til muntlig eksamen som vil komme seinere. Skolen og enkeltlærere kan eventuelt også bruke disse dagene til å avtale og gjennomføre særskilte vurderingssituasjoner for enkeltelever som har fått varsel om at lærer mangler vurderingsgrunnlag for å sette standpunkt karakterer.

Departementet forutsetter at med modell 2 (Men ikke modell 1?) skal opplæringsperioden mellom skriftlig og muntlig eksamen være ferdig til 5. juni, men begrunner ikke dette. Norsk Lektorlag kan ikke se at modell 2 nødvendigvis fører til endringer av dagens ordning der skolene avviker lokalt gitt muntlig eksamen så tett opptil 20.juni som praktisk mulig. Dersom skriftlige eksamener i Vg3 er avvirket tidligere, vil jo skolene ha bedre kapasitet til rådighet i juni, og det er ingen grunn til at opplæringen i Vg3 må avsluttes så tidlig som 5.juni. Modell 2 gir mulighet til større spredning, men vil kreve bedre og mer variert lokal planlegging. Sensorene ved skriftlig eksamen i Vg3 vil med denne ordningen få atskillig bedre tid til å utføre arbeidet, og vil kunne ha det unnagjort når skolene avviker de muntlige eksamenene fra midten av juni.

Departementet skriver i sitt høringsnotat om denne modellen at *Standpunkt karakter i alle fag med skriftlig eksamensform må følgelig fastsettes før 25.april.* Norsk Lektorlag etterlyser en begrunnelse for departementets vurdering. § 3-18 i forskrift til Opplæringsloven sier at *Standpunkt karakterar i fag med sentralt gitt eksamen skal fastsetjast seinast dagen før fellessensurmøtet. Standpunkt karakterar i fag med lokalt gitt eksamen skal fastsetjast seinast dagen før skolen gjennomfører den første lokalt gitte eksamenen på det aktuelle trinnet innanfor utdanningsprogrammet.* Både fellessensurmøtet og lokalt gitt eksamen vil med denne modellen fortsatt kunne legges til andre halvdel av juni.

Departementet skriver at Utdanningsdirektoratet trenger om lag 2,5 uker til å avvikle skriftlig eksamen. Norsk Lektorlag legger til grunn at denne tidsbruken må passes inn i begge modeller

Totalt årstimetall og minstetimetall i enkeltfag

Norsk Lektorlag er enig i at det viktigste ved en ny modell bør være å sikre minstetimetall og kvalitet på elevenes opplæring. Departementet vil omdisponere 2 ukers undervisningstimer til eksamen. Det tilsvarer 44 timer (2/38x 841). Norsk Lektorlag mener at dette er relativt mye – og

nærmer seg totalt årstimetall i ”små” fag som kroppsøving og geografi. Vi er i tvil om dette ganger elevene og frykter at ordningen får negative konsekvenser for lærernes arbeidstid.

Konsekvenser for fylkeskommunen (skoleeier)/skolen

Eventuelle plassproblemer i forbindelse med avviklingen av eksamen vil muligens reduseres noe dersom skriftlig eksamen i Vg3 skyves fram i skoleåret etter modell 2.

Norsk Lektorlag er enig med departementet i at en utvidelse av timetallet for Vg3 SSP tidligere i skoleåret ikke bør føre til at rammene for skoledagen utvides og fører til endringer i tidene for skoleskyss. Skoledagene og skoleskyssen er på de fleste skoler er allerede tilpasset de elevene som skal ha minst 981 årstimer. Differensen mellom 981 og 841 medfører i praksis at elevene i SSP gjennomsnittlig tilbringer 140 timer mer med venting enn sine medelever.

Konklusjon

Norsk Lektorlag råder departementet til å velge modell to og gjøre de nødvendige endringer i Opplæringsloven. Dette begrunnes for det første med at vi ønsker russefeiringen og følgene av russefeiringen skjøvet ut av skoletida, og for det andre med at modell 1 vil gjøre det vanskeligere å rekruttere sensorer og å gjennomføre sensuren så seint i skoleåret. Eventuelle endringer, uansett modell, bør baseres på omdisponering av tid. Verken elevenes undervisningstid i fag eller lærerens arbeidstidsressurs knyttet til undervisning i fag, må reduseres.

Med hilsen

Gro Elisabeth Paulsen (sign.)

Leder

Norsk Lektorlag